

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖАСТАРҒА ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ

ЖАРИЯЛАНДЫ
04.02.2022СІЛТЕМЕ
<https://bilimgger.kz/113558/>

Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстан күрделі кезеңді бастан кешірді, ол қазақ қоғамы өмірінің барлық салаларынан түбегейлі өзгерістер кезеңімен ерекшеленді. Бірінші кезекте бұл — патриотизм. Мақалада мемлекеттің аса маңызды құндылықтарының бірі ретіндегі патриотизм ұғымы негізделеді, қазақстандық патриотизмді қалыптастыруда маңызды рөл атқаратын мақсатқа қол жеткізу үшін негізгі міндеттер белгіленді.

Кілт сөздер: патриотизм, патриоттық тәрбие, азаматтық, ұлттық сана-сезім

Қазақстанның сан ғасырлық тарихы бойы патриотизм мәселесі ерекше назарда. Мыңжылдық Қазақстан халқының бойында патриотизмді тәрбиелеу процесін қамтиды. Бізде, Қазақстан азаматтарында, негізі халықтық, патриотизм, руханият, ынтымақ және дәстүрлерге құрмет болып табылатын мәдениет қалыптасты.

Өскелең ұрпақтың Отанына деген сүйіспеншілік сезімін тәрбиелеу мәселелері маңызды мәнге ие болады. Патриоттық тәрбиенің барлық жүйесін ұйымдастыруды, оның жұмыс істеуін және бақылауды қамтамасыз ететін негізгі институт мемлекет болып табылады. Жастарды патриоттық тәрбиелеу — Қазақстан Республикасының өтпелі кезеңдегі және ұзақ мерзімді перспективадағы мемлекеттік жастар саясаты бағыттарының бірі.

Көптеген танымал ғалымдар, көрнекті ұстаздар, талантты жазушылар, философтар мен публицистердің өз еңбектерінде патриоттық тәрбиеге ерекше мән бергені белгілі. Патриоттық тәрбие проблемалары отандық ғалымдарды зерттеу болып табылады. Патриотизм тақырыбы Абай Құнанбаев, Мұхтар Әуезов, Ыбырай Алтынсарин, Шоқан Уәлиханов және басқа да көптеген қазақстандық қайраткерлердің еңбектерінде кездеседі. Философ Абай Құнанбаевтың ойынша, шынайы отансүйгіштік — бұл өз халқына деген сенім, өз халқына деген сүйіспеншілік, оның іс-әрекетіне деген шынайы жанашырлық пен жанашырлықпен сүйіспеншілік және өз халқына нақты практикалық көмек сияқты факторлардың үштұғырлығы. Мұхтар Әуезов былай дейді: «Кеңестік патриотизм — бұл өз Отанының барлық халықтары үшін, барлық болашақ ұрпақ үшін,

әкелер үшін, аналар үшін терең ойлы еңбек» [3, 215 б.].

М. Қозыбаев жалпыұлттық идеяның қалыптасуына байланысты тарих ғылымының азаматтық патриотизмді қалыптастырудағы рөлі туралы өз көзқарасын негіздеді: «Қоғамның қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ететін жалпыұлттық идея ретінде азаматтық бейбітшілік пен ұлтаралық келісімді нығайту идеясы, ұлттық және жалпыұлттық, жалпықазақстандық патриотизм идеясы ұсынылды. Жалпыұлттық патриотизм идеясын жан-жақты атап көрсете отырып, біздің ойымызша, халықтың менталитетінің құрамдас бөлігіне айналған қазақ ұлттық патриотизмінің бастауын кеңінен зерттеген жөн. Біз бұл аспектіні ерекше атап өтеміз, өйткені қазақ халқы жалпықазақстандық патриотизмді, азаматтық бейбітшілік пен ұлтаралық келісімді нығайтудың жалпыұлттық идеясын қалыптастыруда ерекше жауапкершілікте болады» [4, 323 б.].

Өткенге үңіле отырып, Қазақстан халқының бай тарихы әрдайым өзінің патриоттығымен және Отанға деген сүйіспеншілігімен ерекшеленетінін атап өткен жөн. Мысалы, қазіргі Қазақстан аумағындағы тұңғыш ұлттық мемлекет — Қазақ хандығының негізін қалаушы әкелер Керей мен Жәнібек белгілі патриоттар болып табылады. Екеуі де халыққа тәуелсіздік беруге ұмтылып, Қазақ хандығы хандықтың шекарасын қорғай отырып, мықты әрі дербес мемлекет болып қалуы үшін қолдан келгеннің бәрін жасады. Жәнібек пен Керей қазақ халқының патриотизмін нығайтуға зор үлес қосты. Отансүйгіштіктің мысалы Жәнібектің ұлы Қасым хан. Данышпан хан халықты Отан үшін күресуге, өз халқының мәдениетін бағалауға және сүйуге, отбасының әдет-ғұрпы мен дәстүрін құрметтеуге шақырды. Патриот ретінде Қасым хан хандықтың шекарасын кеңейтіп, халықтың санын миллионға жеткізді, қазақ қоғамының өзіндік конституциясын — «Қасымхананың қасқа жолы» («Қасым ханның жарқын жолы») шығарды, бұл қоғам ішіндегі қарым-қатынасты, қоғамның басқа мемлекеттермен байланысын реттеуге көмектесті. Абылай хан отансүйгіштік танытты. Ол жоңғар шапқыншылығына қарсы күресте, қазақтың үш жүзін біріктіруде өзін көрсетті. 1771 жылы Абылай үш жүздің де ханы болып жарияланды. Қазақ жүздерін біріктіре отырып, хан мықты әрі мықты мемлекеттілік құрды, сауатты сыртқы және ішкі саясат жүргізді, сондай-ақ жоңғарлардың шығыс пен Жетісу жерін қазақтарға қайтарды. Сондай-ақ, белгілі ғалым, саяхатшы Шоқан Уәлихановтың ойына назар аудару қажет. Ш.Уәлиханов — еуропалық білім алған адам, батысқа ашық адам. Одан әрі Г.Н.Потаниннің жазуынша, «өз өмірінің міндеті — Уәлиханов қырғыз халқына қызмет ету, оның орыс билігі алдындағы мүдделерін қорғау және оны қайта жаңғыртуға жәрдемдесу деп санаған».

Бүгінгі таңда жастарға патриоттық тәрбие беру мәселесі өзекті мәселе болып табылады. Жеке тұлғаны қалыптастыру құралдары ретінде тәрбие мен педагогика процестеріне ерекше назар аудару керек. Педагогика адам тәрбиесіне қуатты әсер болып табылады, сондықтан педагогика патриотизм тәрбиесін тәжірибеде белсенді

пайдалануы тиіс. Патриоттық тәрбие азамат пен патриоттың қасиеттеріне ие және бейбіт және соғыс уақытында азаматтық міндеттерді табысты орындауға қабілетті тұлғаны қалыптастыруға және дамытуға бағытталған. Патриоттық тәрбиенің мақсаты жас ұрпақтың жоғары қасиеттерін, оларды қоғам мен мемлекеттің мүддесі үшін іске асыруға дайындығын қалыптастыру болып табылады.

Бұл мақсатқа қол жеткізу үшін мынадай негізгі міндеттерді орындау талап етіледі:

— патриоттық тәрбиені насихаттау мақсатында мектептерде, колледждерде, университеттерде ұйымдастыру қызметін жүргізу;

— жастардың сезімдері мен танымдарында патриоттық құндылықтарды, көзқарастар мен сенімдерді бекіту;

— Отанның өткеніне, салт-дәстүріне, әдет-ғұрпына құрмет көрсетуге тәрбиелеу;

— жастар арасында отанына адалдықты және өз мемлекетін қорғауға дайындықты нығайту.

Патриоттық тәрбиенің мазмұны біздің қоғамның ерекшеліктерімен, серпінімен және даму деңгейімен, оның экономикалық, рухани, әлеуметтік-мәдени, саяси және басқа да өмір салаларының жай-күйімен, өскелең ұрпақты қалыптастыру проблемаларымен, осы процестің басты даму үрдістерімен байланысты. Мазмұнның әлеуметтік-педагогикалық компоненті басым болып табылады және оның өзегін құрайды. Өзіне тән құндылықтары, көзқарастары, бағдарлары, мүдделері, қондырғылары, қызмет және мінез-құлық себептері бар азамат пен патриоттың тұлғасын қалыптастыра отырып қана, Отанды қорғау функциясын іске асыруға, әскери және онымен байланысты басқа да мемлекеттік қызмет түрлеріне дайындық жөніндегі неғұрлым нақты міндеттерді табысты шешуге сенуге болады. Патриоттық тәрбие қағидаттары өзара байланысты, тұтас жүйені құрайды, оны басшылыққа ала отырып, педагогтар тәрбиенің мақсаттары мен міндеттерін тиімді орындауды қамтамасыз етеді, білім беру және мәдениет мекемелерінің, қоғамдық ұйымдардың, БАҚ пен отбасының патриоттық тәрбие жөніндегі қызметін міндетті түрде қоғамдық және мемлекеттік реттеу жағдайында педагогикалық практикада білім мен тәрбиенің мазмұнын іске асырады.

Патриоттық тәрбие қағидаттарына тәрбиелеудің бағыттылығын жатқызуға болады:

— бірлік пен тұтастықты нығайту;

— тәрбиелеудегі халықтың әртүрлі санаттарының ерекшеліктерін есепке алу (мектепке дейінгі балалар, кіші оқушылар, жасөспірімдер, аға оқушылар, студенттер, мемлекеттік мекемелер қызметкерлері, әскери қызметшілер, қалалар мен ауылдар тұрғындары)

— Қазақстан халықтарының тарихи қалыптасқан достық қарым-қатынастарын сақтау

және дамыту,

— ұлттық мәдениеттер мен халықтар тілдерін дамытуға жәрдемдесу;

— этносаралық қайшылықтар мен қақтығыстарды бейбіт жолмен шешуге жәрдемдесу; — нәсілшілдікті насихаттауды өрістету;

— елдің халықтары мен ұлттық азшылықтарының тең құқықтылығын қамтамасыз ету;

— адамның және азаматтың нәсіліне қарамастан, оның құқықтары мен бостандықтарының теңдігін қамтамасыз ету;

— елдің халықтары мен діни конфессияларының өзара қарым-қатынастарында оң қарым-қатынастарды нығайту;

— ізгілік, түрлі ұлттар мен нәсілдерге, олардың тарихи мұрасына құрметпен қарау,

— ұлттық, азаматтық-патриоттық және жалпы адамзаттық тәрбиелеудегі үйлесімділік;

— әрбір жаңа ұрпақта ұлттық сана-сезімді қалыптастыру; басқа халықтардың құндылықтарын қабылдау үшін ашық;

— ұлтаралық қақтығыстарды болдырмау;

— әртүрлі халықтардың діни және конфессиялық ерекшеліктерін тәрбиелеуде есепке алу;

— халықтар арасындағы құрмет пен сенім сезімін, діни төзімділікті тәрбиелеуде дәстүрлі діндермен ынтымақтастық және басқа да көптеген қағидаттар.

Қазақстан — көп ғасырлық тарихы бар мықты және тәуелсіз мемлекет. Патриоттық тәрбиеге Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев зор үлес қосты: «Қазақстан Тәуелсіздіктің үшінші он екі жылдығын үлкен рухани жаңғырумен бастады. Менің бағдарламалық мақалам аясында еліміздің барлық өңірлерінде ауқымды жұмыс басталды. «Рухани жаңғыру» негізінде жүзеге асырылып жатқан маңызды жобалардың бірі — «Туған жер». Адам туған жер әрқашан оның жүрегінде болады. Біз бәріміз туған өлкемізді мақтан тұтамыз, оларды сағынамыз, оларға қамқорлық жасаймыз. Туған жерге деген сүйіспеншілік Отанға деген сүйіспеншілікте, туған жерге деген қамқорлық — Отанға деген қамқорлықта жалғасады», — деп атап өтті.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. — М.: Русский язык, Том 1–4, 1989–1990.
2. Ожегов С. И. Словарь русского языка. URL: <http://www.ozhegov.org/> (Дата обращения: 02.11.2017).
3. Ауэзов М. Абай Кунанбаев: Монографические исследования и статьи. /Сост. Акбаев Н. — Алматы: Санат, 1995. — С. 320.
4. Козыбаев М. Казахстан на рубеже веков: размышления и поиски. В 2-х книгах. Кн. 1. — Алматы: Ғылым, 2000. — С. 420.
5. Назарбаев: Патриотизм является нерушимой опорой Мәңгілік Ел. URL: <http://muftyat.kz/ru/news/11876> (Дата обращения: 02.11.2017).